

İZMİR

KENTSEL ARAŞTIRMALAR VE TARTIŞMALAR

Editör
H. Filiz ALKAN MEŞHUR
Fatih EREN
Hale ONCEL

İZMİR

Kentsel Araştırmalar ve Tartışmalar

Editörler:

H. Filiz Alkan Meşhur

Fatih Eren

Hale Öncel

İzmir Kentsel Araştırmalar ve Tartışmalar

Editörler: H. Filiz Alkan Meşhur / Fatih Eren / Hale Öncel

Yayın No.: 1335
ISBN:978-625-398-007-8
1. Basım, Aralık 2022

© Copyright 2022, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 40340
Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir.
Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik
ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.
Nobel Akademik Yayıncılık, 2011 yılından beri "tanınmış uluslararası yayınevi" statüsündedir.

Genel Yayın Yönetmeni: Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Genel Yayın Koordinatörü: Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Sayfa Tasarım: Mehmet Çakır -mehmet@nobelyayin.com-
Redaksiyon: Seda Polat -sedapolat@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım: Mehmet Çakır -mehmet@nobelyayin.com-
Görsel Tasarım Uzmanı: Mehtap Yürümez -mehtap@nobelyayin.com-
Baskı Sorumlusu: Yavuz Şahin -yavuz@nobelyayin.com-

Kütüphane Bilgi Kartı

Alkan Meşhur, H. Filiz. Eren, Fatih. Öncel, Hale.
İzmir Kentsel Araştırmalar ve Tartışmalar / Editörler: H. Filiz Alkan Meşhur / Fatih Eren / Hale Öncel
1. Basım, VIII + 450 s., 16,5x24 cm. Kaynakça var, dizin yok.
ISBN: 978-625-398-007-8

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.
Adres: Bahçekapı Mh. 2465 Sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat, Şaşmaz/ANKARA
Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65
Sipariş: siparis@nobelyayin.com- **E-Satış:** www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com
www.atlaskitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa, Kırmızı Kedi, Arkadaş, D&R, Dost, Kika, Kitapsan, Nezi, Odak, Pandora, Prefix, Remzi

Baskı ve Cilt: Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. Anonim Şirketi / Sertifika No.: 46519
Beytepe Köy Yolu No.: 3 06800 Bilkent-Çankaya/ANKARA

EDİTÖRLER

Prof. Dr. H. Filiz ALKAN MEŞHUR (Şehir ve Bölge Plancısı)

1995 yılında Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünden mezun oldu. Yüksek Lisansını 1999 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir Planlama Anabilim Dalında “Alt kentlerdeki Toplu Konut Alanlarında Sosyal Çevrenin Niteliksel Analizi” konusu üzerine yaptı. 2006 yılında Selçuk Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalında “Engellilerin Bir İstihdam Seçeneği Olarak Tele Çalışma: Modellenmesi ve Modelin Kent Planlama Açısından İrdelenmesi” başlıklı doktora çalışmasını tamamladı. Şehir planlama, evrensel-engelsiz tasarım, akıllı şehirler ve konut politikaları konularında çalışmaları bulunmaktadır. Halen Konya Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü’nde öğretim üyesi olarak çalışmalarına devam etmektedir.

Doç. Dr. Fatih EREN (Şehir ve Bölge Plancısı)

İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü’nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. İstanbul gayrimenkul piyasasının uluslararasılaşma süreci konulu doktora çalışmasını 2007-2013 yılları arasında Sheffield Üniversitesi’nde tamamlamıştır. İngiltere merkezli uluslararası bir düşünce kuruluşu olan Centre for Strategic Research and Analysis (CES-RAN)’da 2010-2016 yılları arasında Kentsel Araştırmalar Merkezi Direktörü olarak görev yapmıştır. Yükseköğretim sektöründe akademisyen olarak 18 yıldan fazla deneyime sahip olup, kamu ve özel sektör destekli birçok AR-GE ve uygulama projesinde yürütücü, yönetici, koordinatör, araştırmacı ve danışman olarak yer almıştır. Uzmanlık ve ilgi alanını Akıllı Şehir, Kentsel İnovasyon, Dijital Kent İkizleri, Platform Şehirciliği, Megaproje Geliştirme ve Yatırım, ve Emlak Piyasası Analizi oluşturmaktadır.

Dr. Öğr. Üyesi Hale ÖNCEL (Şehir ve Bölge Plancısı)

Selçuk Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünden 2004 yılında mezun oldu. Aynı üniversitede yüksek lisans ve doktora derecesini aldı. Kentsel yayılma, kentsel saçaklanma, kentsel tasarım ve kent ekolojisi konularında çalışmaları vardır. Halen Konya Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü’nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

ÖNSÖZ

İzmir, mavinin tüm renklerine hâkim koyuları ile geçmişten günümüze Ege'nin incisi olma unvanına sahip güzel bir kentimizdir. Antik Çağ'ın en ünlü kentleri arasında yer alan Bergama ve Efes'in kültürel zenginliğini barındıran İzmir, günümüzde de bir sanat, kültür, turizm, ticaret ve liman kenti olma özelliğini devam ettirmektedir. Yirminci yüzyılın ortasında yaşanan hızlı kentleşmeden ve devamında neoliberal küreselleşme sürecinin benimsendiği 1980 sonrası dönemden İzmir de payına düşeni almıştır. Kent bu süreçte, barınma, çevresel kirlilik, yoksulluk, ulaşım, kültürel ve doğal çevrenin tahribatı gibi birçok sorunla baş etmek durumunda kalmıştır.

Bu doğrultuda, Türkiye'nin üçüncü büyük kenti olan İzmir'i Konya Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nün 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılı Güz döneminde Planlama Stüdyosu 7 dersi kapsamında çalışma alanı olarak seçtik. Bu kapsamda öğrencilerimizden, İzmir'de kente ve planlamaya dair sorunları tespit etmelerini ve bu sorunlara yönelik çözüm üretmelerini bekledik. Bu süreçte öğrencilerimiz, İzmir'in tarihi, kültürel, doğal, ekonomik, fiziksel ve sosyal yapısına ilişkin sorunları ortaya koyarak derinlemesine incelediler. Devamında seçtikleri sorun özelinde kapsamlı bir şekilde gerçekleştirdikleri literatür ve saha araştırmalarını akademik kurallara uygun olarak hazırlanmış bir kitap bölümüne dönüştürmeyi başardılar.

Elinizdeki bu kitapta İzmir'de ulaşım politikaları, ikinci konut alanları, kentsel dönüşüm uygulamaları, sanayi alanları yer seçimi, su kaynaklarının kirliliği, atık yönetimi, kırsal nüfus kaybı, yöresel ürünlerin sürdürülebilirliği, kent ve kıyı ilişkisi gibi şehir ve bölge planlama disiplininin ilgi alanına giren konulara yönelik sorunlar ele alınmaktadır. İzmir'in kentsel sorunlarının çözüm önerileri ile beraber tartışıldığı kitapta özgün ve ilgi çekici araştırma makaleleri yer almaktadır.

Kitabımızın İzmirliyle ve İzmir ile ilgili çalışan herkese katkı sağlamasını diliyoruz. Kitabın hazırlanması sürecinde bizlere desteklerini esirgemeyen tüm kişi ve kurumlara en içten minnet ve teşekkürlerimizi sunarız.

Editörler Grubu

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRLER:.....	iii
ÖNSÖZ	v

BÜTÜNLEŞİK AFET YÖNETİMİNDE YENİ TEKNOLOJİLERİN KULLANIMI VE AKILLI ŞEHİR UYGULAMALARI	1
--	---

H. Filiz ALKAN MEŞHUR

PLATFORM ŞEHİRCİLİĞİ: BÜYÜK VERİYE, DERİN ÖĞRENMEYE VE AKILLI ALGORİTMALARA DAYALI YENİ DİJİTAL MEKANSAL PLANLAMA YAKLAŞIMI	21
---	----

Fatih EREN

KENTSEL ALANDA AĞAÇ VE YEŞİL ALAN DAĞILIMININ ÖNEMİ: İZMİR ÖRNEĞİ.....	33
--	----

Hale ÖNCEL

İZMİR ALIĞA LİMAN BÖLGESİNDE GEMİ GERİ DÖNÜŞÜM FAALİYETİNİN SEKTÖREL VE MEKÂNSAL ETKİLERİ	45
---	----

Yurdanur AYDOĞDU, Şevval SEZEN

İZMİR'DE KİRLENEN YERALTI VE YERÜSTÜ SU KAYNAKLARI	67
--	----

Kübra Nur FISTIKÇI, Müberra Zeynep ÇINAR

İZMİR'İN TURİZM ALANLARI VE TAŞIMA KAPASİTESİ.....	87
--	----

Süleyman ARICAN, Yunus Emre UYANIK

İZMİR'DE KENTSEL DÖNÜŞÜM SORUNU	105
---------------------------------------	-----

Büşra KARA, Ayyüce YETKİN

İZMİR'İN YÖRESEL ÜRÜNLERİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	125
Kezban Nur ÇİÇEK, Hüsne Özlem DİLER	
İZMİR'DE DESANTRALİZASYON SÜRECİ VE TARİHİ KENT MERKEZİNE OLAN ETKİLERİ	145
Ayşenur GÜL, Günnur ÇELİK	
İZMİR'DE KENT VE KIYI İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ	179
Nida TOPRAK, Şeyma BOLAT	
İZMİR'DE EVSEL ATIK YÖNETİMİ.....	203
Betül GÜNEŞ, Elif ADAMOĞLU	
İZMİR'DE SUÇ ÜRETen VE SUÇA BAĞLI OLARAK CAZİBESİNİ KAYBEDEN MEKANLAR.....	229
Büşra BÜYÜKCENGİZ, Fadime BOZDEMİR	
İZMİR'DE KENT İÇİ ULAŞIMDA ENTEGRE TOPLU TAŞIMA SİSTEMLERİNİN KURULMASI	247
Elif ÖZDEMİR, Fatma BARAN	
İZMİR'DE İKİNCİ KONUT ALANLARI	271
Fatmanur KARABULUT, Rahime UZ	
İZMİR'DE SANAYİ ALANLARININ YER SEÇİMİ	299
Asuman İNGİT, Aslı DALKIRAN	
İZMİR'DE KENTSEL ULAŞIM VE LOJİSTİK	321
Ece Nur İLERİ, Safa ÖNGEL	
İZMİR'DE KIRSAL GERİLEME.....	349
Merve YILDIRIM, Fadile SAVGA	
İZMİR ALİAĞA'DA SANAYİ KAYNAKLI ÇEVRESEL KİRLENME.....	379
Muhammed BEZERGYANOV, Nezire BAL	
İZMİR'DE TERK EDİLMİŞ KÖYLER SORUNU	413
Seher YILDIZ, Berçem Cemre YETİŞKİN	

PLATFORM ŞEHİRCİLİĞİ: BÜYÜK VERİYE, DERİN ÖĞRENMEYE VE AKILLI ALGORİTMALARA DAYALI YENİ DİJİTAL MEKANSAL PLANLAMA YAKLAŞIMI

Fatih EREN

GİRİŞ

Bu çalıőmada yeni nesil mekânsal planlama yaklaőımlarından “Platform Şehirciliği” tanıtılmakta, bu yeni şehircilik türünün genel bakıő açısı ortaya konmaktadır. Çalışma, dijital çağda kentsel deneyimin değişen doğasını ve mantığını kavramaya; dijital platformların kenti okuma ve mekâna müdahale etme biçimlerinin farkına varmaya; dijitalleşmenin ve otomatikleşmenin kent, toplum, doğa ve ekonomi üzerindeki olumlu/olumsuz çeşitli yansımalarını görmeye yardımcı olacak bilgiler içermektedir.

Platform şehirciliği, orijinal olarak ilk kez Sarah Barns tarafından 2014 yılında ortaya atılan bir terimdir. Son 10 yıl içinde hayatımıza hızlı bir giriş yapan dijital platformların ölçeğinin, kapsamının, failliliğinin ve kentsel emellerinin daha önce görölen her őeyden farklılaőtıĐı bugün yeni yeni anlaőılmaktadır. Bu farkındalıkla, dijital platformların kent ve toplum üzerindeki etkisi üzerine yapılan araştırmalar son yıllarda hız kazanmıőtır.

Durup üzerinde özel olarak düşünölmese de dijital platformlara bugün herkes aőınadır çünkü platformlar günlük hayatın içine fazlasıyla iőlemiő durumdadır. Örneğin, bir Uber yolculuğu talebinde bulunurken, Airbnb üzerinden rezervasyon yaparken veya Amazon’dan bir őey satın alırken dijital platformlar kullanılmaktadır. Kavramsal olarak bir dijital platformu teknoloji tabanlı iş modeli şeklinde tanımlamak mümkündür. Bir dijital platformun görevi, ilgi alanlarını ve insanları birbirine bağlamak ve dahil olan katılımcılara değerli bir etkileşim ortamı sunmaktır. Temelde kullanıcıların iőlerini hızlandırmayı ve kolaylaőtırmayı

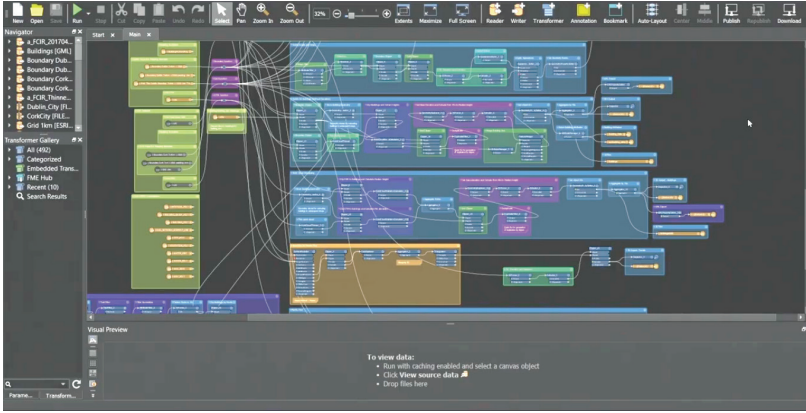
hedefleyen dijital platformlar, halihazırda çevrimiçi olarak çalışmakta ve büyük ölçüde otomatik mekanizmalar tarafından yönlendirilmektedir.

Dijital platformların sosyal medya yönetimi, pazarlama yönetimi, proje ve takım yönetimi, müşteri ilişkileri yönetimi, sohbet ve mesajlaşma yönetimi, dijital içerik yönetimi gibi çok çeşitli türleri vardır. Dünyanın ve Türkiye'nin en popüler dijital platformları arasında Google, Youtube, TikTok, Snapchat, Spotify, Vimeo, Reddit, Pinterest, WeChat, Yahoo, Bing, Uber, Airbnb, Amazon, Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn, Whatsapp, Telegram, Netflix, Prime Video, Blue TV, Gain, Exxen, Trendyol, Hepsiburada, GittiGidiyor, Yemek Sepeti, Getir, Sahibinden, N11, MediaMarkt, AliExpress, Doping Hafıza, Udemy, Quora, GrubHub, Hubspot, Morhipo, Drip, Mailchimp, Klickpages, Microsoft Project ve Trello yer almaktadır. Dijital platformların kent ve mekân ile olan ilişkisini çözümlemeye ve düzenlemeye odaklanan; büyük veri, derin öğrenme ve akıllı algoritmalara dayalı yeni dijital mekânsal planlama yaklaşımının temelini oluşturacak platform şehirciliği aşağıda detaylı şekilde anlatılmıştır.

PLATFORM ŞEHİRCİLİĞİ

Platformlar, değer çıkarma ve sermaye biriktirme yönü güçlü yenilikçi bağlantı ve etkileşim ekosistemleridir (Barns, 2018a; Van Dijck vd., 2018). Platform terimi, birçok spesifik uygulamayı destekleyebilen son derece teknik bir çerçeveye karşılık gelmektedir (Guyer, 2016). Bir platform hem dijital bir altyapı hem de dijital bir mimari (üstyapı) içermektedir. Platformlar, altyapı ve üstyapı anlamında başka platformlarla birlikte çalışma ve karşılıklı olarak birbirlerinden faydalanma özelliğine sahiptir. Uber ve Google Haritaların iş birliği içinde çalışması bu duruma örnek olarak verilebilir. Platformlarda, dijital olarak etkin kullanıcılar bir araya gelmekte ve yeni bir sosyal topluluk oluşturmaktadır (Dalton, 2019).

Platform şehirciliği, mekânsal ilişkileri yeniden şekillendiren dijital olarak etkinleştirilmiş yeni sosyo-teknolojik düzenekler kümesidir. Her dijital platformda farklı aktörler bir araya gelmekte ve kentle bir bağ kurmaktadır. Farklı türden dijital platformlar şehirleri, kent sakinlerini ve şirketleri alışılmadık bir düzlemde bir araya getirmektedir (Capprotti vd., 2022). Platform şehirciliği kentleri, günlük kentsel yaşamın gerçek zamanlı modellemesiyle birleştirilmiş; ulaşım ve enerji kullanımı gibi kentsel altyapının kontrolünü sağlayan; yeri belirlenebilir, ölçülebilir ve değiştirilebilir veri akışları, geri bildirim döngüleri ve işleme algoritmalarından oluşan geniş mekânsal ve zamânsal araziler olarak hayal etmektedir (Görsel 1). Platform şehirciliğinin görünen amacı verimliliği, ekonomik büyüme, problem çözme, riskleri yönetmektir.

Görsel 1: Dijital Platformlarda Veri Akışı ve Algoritma Tasarımına Dair Bir Örnek Görüntü

Kentlerde dijital ve teknik çözümler sistematik, akıcı ve etkin çalışan, gerçek zamanlı veri analitiği yapan yapay zekaya dayanmaya başlamıştır (Rose vd., 2020). Platformlar, fiziksel mekânı dijital mekâna çevirirken, parasal değeri verisel değere dönüştürmektedir (Sadowski, 2020). Sosyo-teknik birleşimler olan platformlar, dijital olarak gelişen kentte hizmet, ürün ve ilişkileri yeniden şekillendirmeye adaydır. Kentsel geleceğin yeni vizyonunu, söylemini, uygulamalarını ve materyallerini şekillendirecek bir fenomen olarak dijital platformlar hayatımıza çok hızlı girmiştir (Caprotti ve Liu, 2020; Barns, 2020).

Dijital platformlar yönetişimi, ekonomiyi ve mekânsal planlamayı derinden etkileyecek bir aracılık biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Platformlar, karmaşık sosyo-ekonomik ilişkiler inşa ederek yeni bir güç eksenini tanımlamaktadır. Ulus devletler, yasal ve kurumsal açıdan dijital platformlara henüz belirgin kısıtlamalar getirmemiştir. Henüz yeterince farkında olunmаса da kentsel alanlar çoktan bulanık ve karmaşık dijital bir ekosistem tarafından biçimlendirilmeye başlamıştır. Bir başka ifade ile kentsel yaşam çağdaş, veri destekli ve ağ bağlantılı dijital altyapılar tarafından dizayn edilmektedir (Van der Graaf ve Ballon, 2019). Platformların sosyo-mekansal etkileri kentlerde yavaş yavaş hissedilmeye ve belirginleşmeye başlamıştır. Barselona ve Cape Town gibi şehirlerde dijital platformların arsa ve arazi piyasaları üzerindeki etkisi ve bu etkiye bağlı olarak konuta ve kentsel hizmetlere erişim imkanlarındaki değişim bilimsel araştırmalara konu olmuştur (Odendaal, 2019; Garay vd., 2020).

Dijital platformlar, online çalışan ve otomatik düzenlemeler kümesi içeren mekanizma ve araçlara sahiptir. Kullanılan akıllı algoritmalar kentte ekonomik, sosyal ve mekânsal aktiviteyi yeniden düzenleyecek ve yapılandıracak cinstendir

(Murillo vd., 2017). Şu anda platformların belli kentleri denek olarak kullandığı söylenebilir. Eğer bir platform denek kentte başarılı olursa, bu platform diğer dünyaya kentlerine hızla yayılmaktadır (Gillespie, 2010). Dijital platformlar, mekânda yeni bir tekno-sosyal geometri oluşturmaktadır. Dijital platformlar sayesinde veri tabanlı algoritmik iş modelleri kentleştirilmiştir (Pollio, 2021). Başka bir ifade ile sermaye, teknoloji, kent ve tüketici arasında platformlar üzerinden yeni bağlar kurulmaktadır (Sadowski, 2020). Dijital platformların yere özgü çözümleri olsa da temel özelliği bu çözümlerin her kente uyarlanabilme kabiliyeti taşımasıdır. Dolayısıyla dijital platformlar, mavi gezegende geniş kentsel değişim süreçlerini başlatabilecek güçlü bir potansiyel taşımaktadır (Merrifield, 2018; Nieborg ve Helmond, 2018).

Kentler çeşitli mal ve hizmetler için çok elverişli pazar alanlarıdır (Eren, 2021). Bu pazar alanlarında üreticiler ve tüketiciler kolaylıkla buluşabilmektedir (Artioli, 2018). Platformlar, kentlerde pazar paylarını güvence altına alabilmek ve genişletebilmek için bugünlerde yoğun bir çaba içindedir. Belediye başkanları da şehirlerini dijital platformlara ve teknoloji sermayesine açma konusunda bugünlerde çok isteklidir. Kentlerde karar vericiler, platformların bir şehir olma ve şehir içinde yaşama anlamını belirgin şekilde değiştireceğinin henüz farkında değildir (Leszczynski, 2020).

Dijital platformlar, aynı zamanda kır ve kent arasında köprü kuran yani kentin dijital gölgesini kırsal alanlara etkili şekilde genişleten araçlardır. Bu genişleme, ekonomik değişimi ve farklı tarzda bir kentleşmeyi beraberinde getirecektir (Qi vd., 2019). Dijital platformlar, zamana ve mekâna göre oluşmuş dinamik ağları kullanmaktadır. Dijital platformların mekânsal bir ayağı vardır. Platformlar bazen belli mekâna yoğunlaşabilmekte bazense mekânı daha dağınık şekilde kullanabilmektedir (Jordan, 2015). Dolayısıyla dijital platformlar zannedildiği gibi tamamen soyut değildir; gıda, bisiklet, insan vücudu, araba, teker, asfalt, paket, elektrik altyapısı, depo, uçak gibi somut unsurları vardır. Platform şehirciliği, kentselin ne olduğunu yeniden tanımlayacak, kentin faaliyet ve etkilerinin nerelere kadar uzanabileceğini gösterecek derinlemesine araştırmaya değer bir fenomendir.

Dijital platformlar, kamu ve özel sektörün paraya çevrilebilir taraflarını kontrol altına alarak arz ve talepteki aslan payını almayı hedeflemektedir (McNeill, 2017). Kimilerine göre dijital platformlar günümüzde küresel teknolojik hegemonyanın mikro kontrol araçları durumundadır. Platformlarda altyapıyı kontrol etme ve yenilik getirme dürtüsü birlikte çalışmaktadır. Dijital platformun mantığı iyi anlaşılmalıdır çünkü dijital platformların şirketler ve devletler arasında kurulmuş mevcut güç ilişkilerine meydan okuyan bir tarafı vardır (Schwarz, 2017).

Şu anda platformlar, tüketim, hizmet sunumu, hareketlilik ve yönetim odaklı olarak kenti algılamaktadır. Kentin diğer alanları şimdilik boş bırakılmış durumdadır. Platformlar üzerinden kullanıcılar belli mekanlarla etkileşim içine girdikçe kentlerde bazı sokaklar ve mahalleler daha görünür hale gelmektedir (Boy ve Uitermark, 2017). Platform teknolojileri, görmeyi diğer duylara göre daha ayrıcalıklı hale getirmektedir. Dijital Oküler-Merkezcilik (digital ocular-centrism) kentsel tahayyülü değiştirmektedir (Rose, 2018). Bu tahayyül, istikrarsız, son derece kişiselleştirilmiş ve sürekli değişen temsiller üretmektedir (Görsel 2).

Görsel 2: Dijital Platformların Gözünden Temsili Bir Kent Tahayyülü

Platform şehirciliği, çoğunlukla platform kapitalizmine dayalı olarak anlatılmakta ve akıllı şehirlerin bir ileriki aşaması olarak görülmektedir. Halbuki akıllı şehirleşme ile platform şehirciliği arasında fark vardır. Akıllı şehirde yerel yönetim, teknoloji şirketleri ve araştırma kuruluşları şehre özgü yenilikler getirip kentsel değişimi yönetmektedir. Platform şehirciliğinde ise kentsel coğrafyaların sınırları teknoloji firmalarının, mal/hizmet sağlayıcıların ve kullanıcıların/tüketicilerin dijital etkinliğine göre belirlenmektedir (Kitchin ve Lauriault, 2018). Akıllı şehirler, bugüne kadar kentsel yönetişimin veriye dayalı bir biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Akıllı şehirlerin maddi yanını dijital panolar, arayüzler ve sensörler oluşturmaktadır (Greenfield, 2013; Kitchin vd., 2015). Ancak platform şehirciliğinin maddi olmayan daha soyut bir yapısı olduğu söylenebilir (Kitchin vd., 2015; Shelton vd., 2015; Barns, 2018a; Leszczynski, 2018). Akıllı şehir, veriye dayalı kentsel yönetişimi, kentsel planlamayı ve kalkınmayı akıllı bir yolla garanti altına almayı vadederek ortaya çıkmıştır (Gibbs vd., 2013; Zook, 2017; Valdez vd., 2018). Platform şehirciliği ise emek, hareketlilik, tüketim, yönetim, sivil vatandaşlık ve altyapı gibi geniş bir şehir hizmetleri yelpazesi vadetmektedir (Rosenblat, 2018).

Platform şehirciliği, ilk etapta akıllı şehri oluşturan pratiklerin, süreçlerin ve teknolojilerin yeniden yapılandırılması, çeşitlendirilmesi ve yoğunlaştırılması yolunu kullanmıştır. Ancak platformlar, akıllı şehirlerden farklı olarak benzeri görülmemiş bir bireyselleştirme yöntemi izlemektedir. Ayrıca platformlar, kentsel pazarlarını büyütürken bir engelle karşılaşmamak adına siyasi aktörler ve yerel yönetimlerle çok güçlü temas kurma yolunu seçmektedir (Van Doorn, 2018; Ferreri ve Sanyal, 2018). Platformlar, bu özellikleri ile akıllı şehirleşme deneyiminden farklı olarak kendilerini, kentsel politikaları şekillendiren ve kentsel yönetişimin doğasını değiştiren bir role büründürmüş durumdadır. Dijital platformların kentsel materyalleri, hayalleri, hırsları, politikaları ve pazarları akıllı şehir uygulamalarından önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Bazıları platform şehirciliğini var olan akıllı şehirciliğin daha güçlü bir biçimi olarak algılasa da durum öyle değildir. En belirgin fark, dijital platformların hızla ve güçlü şekilde şehirlerin kontrol odalarına yerleşme eğiliminde olmasındadır (Söderström ve Mermet, 2020). Bu gidişatı gören Srnicek (2017), “platformlar, mekân ve toplum altyapılarının büyük oranda sahibi haline gelirse bundan endişe duymalı mıyız?” sorusunu sormuştur. Akıllı şehircilik yaklaşımı ile arasında belirgin farklar olmasına karşın platform şehirciliği, akıllı şehircilikten kopmadan ve onun uygulamalarını, süreçlerini ve teknolojilerini kullanarak şu anda ilerlemektedir (Leszczynski, 2020; Sadowski, 2020).

Dijital platformlar, ev hizmetleri, yiyecek dağıtımı ve hareketlilik gibi kentsel yaşamın tüm alanlarına yayılmış durumdadır (Barns, 2020). Dijital platformlar, kentsel mekanlar üretmede merkezi bir rol oynamaya doğru gitmektedir (Sadowski, 2020; Lee vd., 2020). Platformlar, varolan sosyo-mekansal düzeni yeniden biçimlendiren araçlara ve mekanizmalara dönüşmektedir (Elwood, 2020; Bauriedl & Strüver, 2020). Platformların varolan yasal ve kurumsal çerçeveyi değişime zorlayan bir boyutu da vardır (Leszczynski, 2020). Kentsel mekânın farklı bir deneyimini ve kentsel geleceğin farklı bir hayalini sunan platformlar aracılığıyla mekân üretme pratikleri kentlerde şimdiden başlamıştır. Bu gelişmelere eleştirel yaklaşan bazı düşünürler “Acaba dijital platformlar, güvencesi olmayan görünmez fenomenler midir?” sorusunu sormaktadır (Richardson, 2020). Platformların kentleri tekno-kapitalist açıdan istilaya başladığı, kentsel yaşamın ve kentsel çevrelerin tüm yönlerinin platformlar tarafından kapsandığı veya potansiyel olarak kapsanabileceği iddiaları son yıllarda gündemdedir (Sadowski ve Gregory, 2017).

Kentsel çevrede dijital platformları genel olarak açıklamak ve görünür kılmak güçtür çünkü kontrol edilemeyecek kadar büyük, düzenlenemeyecek kadar yeni ve bastırılmayacak kadar yenilikçi ve değişken bir yapısal özellik sergilemektedirler. Dijital platformlar, bazılarınca demokratik olmayan, yerel sesleri duyma-

yan ve yerel önceliklere yatırım yapmayan oluşumlar olarak değerlendirilmektedir. Graham (2020)'a göre platformlar zamanın şartlarına göre geçici olarak mekâna gömülmekte ve konjonktürel coğrafyalar üretmektedir.

Datta (2018)'ya göre bu bir dijital dönümdür. Platformların çoğunun ortaya çıkışı son 10 yıl içinde gerçekleşmiştir. Kısa bir süredir şehirlerde faaliyet gösteriyor olsalar da dijital platformlar insanların şehirleri nasıl deneyimlediğine ve şehirlerin nasıl çalıştığına dair çok fazla veriyi çoktan toplamış durumdadır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Dijital platformlar kâr odaklı oluşumlardır (Van Dijck, Poell ve de Waal, 2018). Karar vermeyi otomatikleştiren tescilli algoritmaları kullanan dijital platformların kurumsal mülkiyet ve sermaye yapıları gizli tutulmaktadır. Bu sayede platformlar pazar avantajlarını korumakta, yasal ve kamu denetiminden korunmaktadır (Zook ve Graham, 2007). Bu nedenle dijital platformlar bugün itibariyle açılmamış kara kutular olarak görülmektedir (Pasquale, 2015; Bucher, 2016; Noble, 2018). Bu kara kutulara karşı direnişe geçmek veya düşmanlık beslemek yerine, bu kara kutuları açmak ve içini görmeye çalışmak daha değerli ve anlamlı bir girişim olacaktır. Kara kutuları açmanın yolu platformları sistematik şekilde sürekli izlemekten ve karşı-haritalama yapmaktan geçmektedir (Field vd., 2020). Güç ilişkilerine uyum sağlamayan farklı bir harita üretmek anlamına gelen karşı-haritalama, platform şehirciliğinin işleyişini iyileştirme ve düzenleme potansiyeli sunan aşağıdan yukarıya bir yaklaşımdır (Maharawal ve McElroy, 2018).

Platformlara en büyük finansal desteği risk sermayesi endüstrisi sağlamaktadır (Langley ve Leyshon, 2017). Zaman zaman kamu kurumları da dijital platformlara fon yatırımı yapmaktadır ancak bu durumda dahi fikri varlığını korumak için dijital platformlar gizlilik ve mahremiyetini kamu kurumlarına açmamaktadır (Axelrad, 2014). Kentsel süreçte çok belirleyici bir rol oynamaya aday olan platformların algoritma içeriğine dair yer alan belirsizlik/gizlilik, platformların ulus devletlere, milletlere ve uluslararası hukuka karşı hesap verebilirliği konusunda ciddi endişeler uyandırmaktadır.

Platformların kent ve toplum ile kurduğu ilişkiyi bugün itibariyle görmezden gelmek imkansızdır ancak bu ilişki henüz tam olarak çözümlenmemiştir (Barns, 2020). Foursquare gibi konum tabanlı platformların kentsel soylulaştırmayı beslediğine dair iddialar vardır (Payne, 2018). Webster (2021)'e göre platformlar, ürettikleri hibrit (dijital ve fiziksel) kentsel alanlarda çeşitli mekânsal ayırım ve ekonomik eşitsizlikler üretme potansiyeli taşımaktadır. Bissell (2018)'e göre Arizona Tempe'de otomatikleştirilmiş bir Uber aracının karıştığı kaza, dijital platformların her şeyi değiştirici ve dönüştürücü gücüne işaret etmektedir.

Van der Graaf ve Ballon (2019)’a göre platform şehirciliği, kent için varoluşsal birtakım soruları beraberinde getirmektedir. Bundan sonra;

- Kentte kamu harcamaları nasıl tahsis edilecektir?
- Kaynak verimliliği ne anlama gelecektir?
- Mekânsal planlama ve yönetim yatay mı dikey mi yoksa asimetrik mi gerçekleşecektir?
- Gizlilik, kapsayıcılık ve çeşitlilik nasıl değerlendirilecektir?
- Kentsel veriye kim sahip olacak, veriyi kontrol ve paylaşım hakkı kimde olacaktır?
- Platformların kullandıkları kentsel arsa ve arazilerin mülkiyeti nasıl bir teşebbüsün (yapının) elinde olacaktır?
- Platformlar gerektiğinde ulus devletlere ve milletlere hesap verecek midir?
- İnsanlar şehir inşa etme ve geliştirme rolünden/sorumluluğundan vaz mı geçecektir?

Şehir plancıları, kent sakinleri ve kentsel karar vericiler, platform şehirciliğinin istenen sonuçları kadar istenmeyen sonuçları üzerine de kafa yormalıdır. Piyasa, devlet ve sivil toplum aktörleri arasındaki ilişkileri dönüştüren yeni ulus ötesi güçlü kentsel kurumlar olarak ortaya çıkan dijital platformların kurumsal yapılanmalarının, kendilerine has doğalarının ve davranış kalıplarının dikkatlice araştırılması ve iyi anlaşılması gerekmektedir.

Dijital platformlarda sermaye, teknoloji ve şehir benzersiz bir karışım sergilemektedir. Platformlar tüketicilere (bireylere) doğrudan bağlıdır ve hızlı ölçeklendirme yapabilmektedir. Bununla beraber platformlar merkezi hükümetlerin ve yerleşik endüstrilerin sahip olduğu her şeyi yavaş yavaş kendi üzerlerinde toplamaktadır. Bu el değiştirme süreci, ilerleyen yıllarda farklı coğrafi ilişkilerin ortaya çıkışına zemin hazırlayabilir.

Kent araştırmacıları, dijital platformları incelemek, analiz etmek ve daha fazla anlamlandırmak için geleneksel olmayan dijital veri toplama ve analiz yöntemleri geliştirmek durumundadır. Çünkü geleneksel araştırma yöntemleri, dijital platformların içerdiği dinamik veri selini, gerçek zamanlı yürütülen, çok yönlü hareket eden ve hızlı değişen ilişki ağını çözümlemede ve anlamlandırmada yetersiz kalacaktır.

Sonuç olarak platformlar ve şehirler, karşılıklı olarak birbirlerini dönüştürmeye çoktan başlamıştır. Şehirler, ekonomik büyüme ihtiyacıyla dijital platformların sermaye yatırımlarına genel olarak sıcak bakmaktadır. Ancak “platformlar,

şehri büyütmekte midir yoksa şehri tüketmekte midir?” sorunun cevabı henüz net olarak verilememektedir. Şimdilerde şehirlere göre biçim alarak ilerleyen dijital platformlar, bir süre sonra şehirleri kendi istedikleri biçime getirmek istediklerinde karşılarında buna engel olabilecek güçlü bir otorite bulamayabilirler.

KAYNAKLAR

- Artioli, F. (2018). Digital platforms and cities: a literature review for urban research. <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-02385137>
- Axelrad, J. (2014). *Venture capital's need for secrecy collides with public's right to know*. The New York Times. <https://dealbook.nytimes.com/2014/04/02/venturecapitals-need-for-secrecy-collides-with-publics-right-to-know/>
- Barns S. (2020). *Platform Urbanism: Negotiating Platform Ecosystems in Connected Cities*. Palgrave Macmillan.
- Barns, S. (2018a). Platform urbanism rejoinder: Why now? What now? *Mediapolis*, 4 (3). <https://www.mediapolisjournal.com/2018/11/platform-urbanism-why-now-what-now/>
- Bauriedl, S. & Strüver, A. (2020). Platform Urbanism: Technocapitalist Production of Private and Public Spaces. *Urban Planning*, 5 (4): 267-276.
- Bissell, D. (2018). Automation interrupted: How autonomous vehicle accidents transform the material politics of automation. *Political Geography*, 65, 57-66.
- Boy, J.D. & Uitermark, J. (2017). Reassembling the city through Instagram. *Trans Inst Br Geogr.*, 42, 612–24.
- Bucher, T. (2016). Neither black nor box: ways of knowing algorithms. *Innovative methods in media and communication research*. (Eds.) S. Kubitschko & A. Kaun, Springer International Publishing, 81–98.
- Caprotti F. & Liu, D. (2020). Emerging platform urbanism in China: reconfigurations of data, citizenship and materialities. *Technological Forecasting and Social Change*, 151, 119690.
- Caprotti, F., Chang, I.C.C. & Joss, S. (2022). Beyond the smart city: a typology of platform urbanism. *Urban Transform*, 4, 4 (2022).
- Dalton, C.M. (2019). Rhizomatic data assemblages: mapping new possibilities for urban housing data. *Urban Geography*, 41 (8), 1090-1108.
- Datta, A. (2018). The digital turn in postcolonial urbanism: Smart citizenship in the making of India's 100 smart cities. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 43 (3), 405–419.
- Elwood, S. (2020). Digital geographies, feminist relationality, Black and queer code studies: Thriving otherwise. *Progress in Human Geography*, 1–20.
- Eren, F. (2021). Küresel Dünyada Şehirler. *Müreffeh Şehir: Dengeli ve Daimi Bir Gelişim*. (Eds.) L.Sunar, Matbu Kitap, 73-98.
- Ferreri, M. & Sanyal, R. (2018). Platform economies and urban planning: Airbnb and regulated deregulation in London. *Urban Studies*, 55 (15), 3353–3368.

- Fields, D., Bissell, D. & Macrorie, R. (2020). Platform methods: studying platform urbanism outside the black box, *Urban Geography*, 41 (3), 462-468.
- Garay, L., Morales, S. & Wilson, J. (2020). Tweeting the Right to the City: Digital Protest and Resistance Surrounding the Airbnb Effect, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 20 (3), 246-267.
- Gibbs, D., Krueger, R. & MacLeod, G. (2013). Grappling with Smart City Politics in an Era of Market Triumphalism. *Urban Studies*, 50 (11), 2151-2157.
- Gillespie, T. (2010). The politics of 'platforms.' *New Media Soc.*, 12 (3), 347-64.
- Graham, M. (2020). Regulate, replicate, and resist – The conjunctural geographies of platform urbanism. *Urban Geography*, 41(3): 453-457.
- Greenfield, A. (2013). *Against the Smart City*. Urban Omnibus. <https://urbanomnibus.net/2013/10/against-the-smart-city/>
- Guyer, J.I. (2016). *Legacies, Logics, Logistics*. University of Chicago Press.
- Jordan, S. (2015). Writing the smart city: 'relational space' and the concept of 'belonging'. *Writing in Practice: The Journal of Creative Writing Research*, 1.
- Kitchin, R. & Lauriault, T. (2018). Towards critical data studies: Charting and unpacking data assemblages and their work. *Thinking big data in geography: New regimes, new research*. (Eds) Thatcher J, Shears, A. & Eckert, J., University of Nebraska Press, 3-30, Lincoln, NB.
- Kitchin, R., Lauriault, T.P. & McArdle, G. (2015). Knowing and governing cities through urban indicators, city benchmarking and real-time dashboards. *Regional Studies, Regional Science*, 2 (1), 6-28.
- Langley, P. & Leyshon, A. (2017). Platform capitalism: The intermediation and capitalisation of digital economic circulation. *Finance and Society*, 3(1), 11-31.
- Lee, A., Mackenzie, A., Smith, G.J.D. & Box, P. (2020). Mapping Platform Urbanism: Charting the Nuance of the Platform Pivot. *Urban Planning*, 5 (1), 116-128.
- Leszczynski, A. (2018). 'Digital methods I: Wicked tensions', *Progress in Human Geography*, 42 (3), 473-481.
- Leszczynski, A. (2020). Glitchy vignettes of platform urbanism. *Environment and Planning D: Society and Space*, 38(2), 189-208.
- Maharawal, M. & McElroy, E. (2018). The anti-eviction mapping project: Counter-mapping and oral history toward Bay Area housing justice. *Annals of the American Association of Geographers* 108 (2), 380-89.
- McNeill, D. (2017). Start-ups and the entrepreneurial city. *City.*, 21 (2), 232-9.
- Merrifield A. (2018). Planetary urbanisation: une affaire de perception. *Urban Geogr.*, 39 (10), 1603-7.
- Murillo, D., Buckland, H. & Val, E. (2017). When the sharing economy becomes neoliberalism on steroids: unravelling the controversies. *Technol Forecast Soc Chang.*, 125, 66-76.

- Nieborg, D.B. & Helmond, A. (2018). The political economy of Facebook's platformization in the mobile ecosystem: Facebook Messenger as a platform instance. *Media Cult Soc.*, 41 (2), 196-218.
- Noble, S.U. (2018). *Algorithms of oppression: How search engines reinforce racism*. NYU Press.
- Odendaal, N. (2019). Appropriating 'Big Data': Exploring the Emancipatory Potential of the Data Strategies of Civil Society Organizations in Cape Town, South Africa. *The Right to the Smart City* (Eds.) Kitchin, R., Cardullo, P. & Di Felicianantonio, C., Emerald Publishing, 165-176.
- Payne, W. (2018). Crawling the city. *Logic Magazine*. <https://logicmag.io/scale/crawling-the-city/>
- Pasquale, F. (2015). *The black box society: The secret algorithms that control money and information*. Harvard University Press.
- Pollio, A. (2021). Uber, airports, and labour at the infrastructural interfaces of platform urbanism. *Geoforum*, 118, 47-55.
- Qi, J, Zheng, X. & Guo, H. (2019). The formation of Taobao villages in China. *China Econ Rev.*, 53, 106-27.
- Richardson, L. (2020). Coordinating office space: Digital technologies and the platformization of work. *Environment and Planning D: Society and Space*, 39 (2), 347-365.
- Rose, G, Raghuram, P., Watson, S. & Wigley, E. (2020). Platform urbanism, smartphone applications and valuing data in a smart city. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 46 (1), 59-72.
- Rose, G. (2018). Smart urban: imaginary, interiority, intelligence. *The Routledge Companion to Urban Imaginaries London*, (Eds.) Lindner, C. & Meissner, M., Routledge, 105-112.
- Rosenblat, A. (2018). *Uberland: How algorithms are rewriting the rules of work*. Univ of California Press.
- Sadowski, J. & Gregory, K. (2017). *Amazon is running its own hunger games and all the players will be losers*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/dec/07/amazon-hunger-games-players-losers-second-headquarters-site-us-techno-capitalist>
- Sadowski, J. (2020). Cyberspace and cityscapes: On the emergence of platform urbanism. *Urban Geography*, 41 (3), 448-452.
- Shelton, T., Zook, M. & Wiig, A. (2015). The 'actually existing smart city'. *Cambridge journal of regions, economy and society*, 8 (1), 13-25.
- Shwarz, J.A. (2017). Platform logic: an interdisciplinary approach to the platform-based economy. *Policy Internet*, 9 (4), 374-94.
- Söderström, O. & Mermet, A.C. (2020). When Airbnb Sits in the Control Room: Platform Urbanism as Actually Existing Smart Urbanism in Reykjavik. *Frontiers in Sustainable Cities*, 2.
- Srnicek, N. (2017). *Platform capitalism*. John Wiley & Sons.
- Valdez, A.M, Cook, M. & Potter, S. (2018). Roadmaps to utopia: Tales of the smart city. *Urban Studies*, 55 (15), 3385-3403.

- Van der Graaf, S. & Ballon P. (2019). Navigating platform urbanism. *Technol Forecast Soc Chang.*, 142, 364-372.
- Van Dijck, J., Poell, T. & de Waal, M. (2018). *The Platform Society: Public Values in a Connective World*. Oxford University Press.
- Van Doorn, N. (2018). *A new institution on the block: Airbnb as community platform and urban policy entrepreneur*. An International Workshop: Toward a Platform Urbanism Agenda for Urban Studies., The University of Sheffield.
- Webster, N.A. & Zhang, Q. (2021). Centering social-technical relations in studying platform urbanism: intersectionality for just futures in European cities. *Urban Transform*, 3 (10).
- Zook, M. (2017). Crowd-sourcing the smart city: Using big geospatial media metrics in urban governance. *Big Data & Society*, 4 (1), 1–13.
- Zook, M.A. & Graham, M. (2007). The creative reconstruction of the Google and the privatization of cyberspace and DigiPlace. *Geoforum*, 38(6), 1322–1343.

NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ.
Ankara Büro: Mithatpaşa Cad. No: 74/4 Kızılay/ANKARA
Tel: +90 312 418 20 10 • Faks: +90 312 418 30 20
Rasimpaşa Mah. Rıhtım Cad. Nemlizade Sk. Güleryüz Apt.
No: 9 Daire: 3 Kadıköy/İSTANBUL • Tel - Faks: +90 216 418 20 10
nobel@nobelyayin.com • www.nobelyayin.com

ISBN 978-625-625-007-8

